

กลวิธีทางภาษาของวิทยากรการเกษตรอำเภอวังทอง จังหวัดแพร่
Language Strategies Used by Agricultural Guest Speakers
in Rong Kwang District, Phrae province

ประไพพรรณ ก้าวเกษม* วรวรรธน์ ศรียาภย์** บุญยงค์ เกศเทศ*** วรณญา ยิ่งยงค์ศักดิ์**
Praphaiphon Kewkasem* Worawat Sriyabhaya** Boonyong Ketthet*** Warunya Yingyongsak**
นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
Doctor of Philosophy (Thai), Faculty of Liberal Arts, Phayao University*
ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**
Faculty of Liberal Arts, Phayao University**
สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์****
School of Liberal Art, Walailak University***
praphaiphankew@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษากลวิธีทางภาษาที่นำเสนอแนวคิดและกระบวนการด้านการเกษตรตามแนวทางการศึกษาสัมพันธ์สาร ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นต้นฉบับจากการสัมภาษณ์และการบรรยายของวิทยากรการเกษตรกรในอำเภอวังทอง จังหวัดแพร่ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2564 ผลการวิจัย พบว่ากลวิธีทางภาษาที่สื่อสารสัมพันธ์สารทางการเกษตรมีกลวิธี คือการเริ่มต้นและการลงท้าย การแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่อง การแสดงเนื้อหาเก่าและเนื้อหาใหม่ การเชื่อมโยงความ ทั้งนี้ กลวิธีภาษาดังกล่าวได้นำเสนอชุดความคิดในสัมพันธ์สารการเกษตร 4 ชุดความคิด คือ 1) ชุดความคิดด้านกับองค์ความรู้เกษตร 2) ชุดความคิดด้านเกษตรกร 3) ชุดความคิดด้านทัศนคติต่อวิถีการเกษตร 4) ชุดความคิดด้านทัศนคติต่อปัจจัยทางการเกษตร อย่างไรก็ตาม ชุดความคิดดังกล่าวล้วนสะท้อนอุดมการณ์ ชุมชนปฏิบัติการเกษตร วิถีปฏิบัติการทางสังคม และอำนาจทางการพัฒนาระหว่างชุมชนเครือข่ายการเกษตรและนโยบายภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอ “อุดมการณ์ทางการเกษตร”

คำสำคัญ: กลวิธีทางภาษา สัมพันธ์สาร วิทยากรการเกษตร ระบบเกษตร จังหวัดแพร่

Abstract

This article aimed to analyze the linguistic strategies that present agricultural concepts and processes according to the approach of discourse studies. The data used in the analysis were texts recorded from the interviews and lectures of agricultural guest speakers in Rong Kwang District, Phrae Province, collected from May - August 2021. The results revealed that the linguistic strategies for communicating agricultural discourse included the starting and ending, topic and shifting topic, given information and new information, cohesion. Moreover, the aforementioned language strategy had presented 4 concepts in agricultural discourse namely: 1) a set of the agricultural knowledge ideas, 2) a set of the farmers' ideas 3) a set of views on agricultural ways of life, and

4) a set of the views on agricultural factors. However, all sets of concepts have reflected ideology, community agricultural practices, social practice, development powers between agricultural community networks and government policies which play important role in presenting "Agricultural ideals"

Keywords: Linguistic Strategies, Discourse, Agricultural guest speakers, Agricultural System, Phrae Province

บทนำ

สังคมไทยมีรากฐานมาจากสังคมเกษตรกรรม การเกษตรจึงเป็นกระแสหลักหนึ่งของการพัฒนาประเทศ และมีความสำคัญต่อการดำรงชีพ รูปแบบการเกษตรได้รับการพัฒนาขึ้นจากเงื่อนไขในท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เกษตรกรจึงเน้นสร้างผลผลิตที่หลากหลายให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ การเกษตรจึงเป็นวิถีชีวิตชุมชนและวัฒนธรรมที่วางอยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้และภูมิปัญญา เมื่อการพัฒนาของประเทศสะดุดหน้าและเปลี่ยนแปลงตามบริบทของระบบเศรษฐกิจและการเมืองของสังคมโลก สังคมเกษตรจึงมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากขึ้น รูปแบบการทำเกษตรจึงถูกเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาสู่ความทันสมัย เกษตรกรต้องดำรงการอยู่รอดในสถานะที่ต้องมีการปรับตัวไปตามบริบทและพัฒนาไปสู่การจัดทำการเกษตรในรูปแบบใหม่เพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่กับสถานะสังคม เศรษฐกิจ การค้า และการเมือง ภายหลังเกษตรกรจึงต้องพัฒนาตนเองด้วยการรับความรู้และและเทคโนโลยีต่าง ๆ จนสามารถปฏิบัติให้เกิดผลดีในเชิงประจักษ์แล้ว ก็ จะได้รับการส่งเสริมและผลักดันให้เป็นวิทยากรทางการเกษตรโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การที่จะเป็น “วิทยากร” ได้นั้น เกษตรจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถสื่อสารด้วยการพูดกับผู้รับสารให้ได้รับความรู้หรือสัมพันธสารใด ๆ ตามวัตถุประสงค์ในการสื่อสารได้ โดยเกษตรกรจะต้องมีความรู้ มีความน่าเชื่อถือ มีศิลปะในการใช้ภาษา อย่างไรก็ดีเพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันกับที่วิทยากรต้องการสื่อสารอย่างครบถ้วนนั้น การพูดของวิทยากรแต่ละคนย่อมมีแบบแผนที่มีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน เนื่องจาก “วิธีพูดมักสัมพันธ์กับวิธีคิด และวิธีคิดก็นำไปสู่การเลือกใช้ถ้อยคำ ไวยากรณ์ รูปแบบ และประเภทสัมพันธสาร เพื่อสร้างและผลิตตัวบทเพื่อสื่อสารออกไป” (จันทิมา อังคพณชกิจ, 2561 : 181) ซึ่งตัวบทที่สื่อสารออกไปจะมีสัมพันธสารของวิทยากรแฝงอยู่ด้วย ทั้งนี้ การที่วิทยากรจะสร้างความสำเร็จให้กับตนเองได้ จะต้องตระหนักรู้ถึงสภาพแวดล้อมของสถานการณ์และบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ตนใช้ชีวิตอยู่ ประกอบกับความรู้ความสามารถในการสื่อสารและการเลือกใช้ถ้อยคำภาษาที่เหมาะสม เลือกแสดงออกซึ่งการกระทำของตนเองในกิจกรรมอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยความรู้ทางไวยากรณ์ภาษาและความรู้ทางภาษาระดับเหนือกว่าประโยค และต้องมีทักษะทางสังคมวัฒนธรรมประกอบเข้าด้วยกัน ทั้งหมดนี้เรียกว่า ภาษาระดับข้อความ หรือ ภาษาระดับสัมพันธสาร (discourse) (จันทิมา อังคพณชกิจ, 2561 : 2)

จากประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษากลวิธีทางภาษาที่นำเสนอสัมพันธสารของวิทยากรการเกษตรในอำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ ซึ่งจากการศึกษากรอบแนวคิดการวิเคราะห์สัมพันธสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาสัมพันธสารทางการเกษตรทำให้มีคำถามการวิจัยว่า วิทยากรการเกษตรมีกลวิธีทางภาษาในการสื่อสารเพื่อสื่อสารชุดความคิดที่แสดงถึงอุดมการณ์และการขึ้นนำความรู้ ความคิด ความเชื่อทางการเกษตรส่งไปยังกลุ่มผู้รับสารในแต่ละสถานการณ์การสื่อสารอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิถีทางภาษาของวิทยาการการเกษตรกรในอำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยวิถีทางภาษาของวิทยาการการเกษตรกรในอำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการวิจัย 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านข้อมูล ด้านแนวคิด และด้านระยะเวลา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนามโดยการสุ่มแบบเจาะจงในพื้นที่อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ ตามแปลงเกษตรของวิทยาการการเกษตร ซึ่งมีคุณสมบัติ 3 ประการ ต่อไปนี้

1.1 เป็นแปลงเกษตรที่ประกอบการเพาะปลูกพืช หรือปศุสัตว์สัตว์ หรือประมง โดยประกอบการเกษตรประเภทเดียว หรือ 2 ประเภทขึ้นไป หรือประกอบการเกษตรผสมผสาน (Integrated farming)

1.2 เป็นแปลงเกษตรที่ประกอบการเกษตรระบบเกษตรอินทรีย์ หรือวนเกษตร (ไร่ นา ป่า สม, เกษตรป่าไม้) หรือเกษตรผสมผสาน หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือเกษตรธรรมชาติ หรือระบบไร่มุหนเวียน หรือระบบเกษตรปราดเปรื่อง หรือระบบใช้สารเคมี โดยทำเกษตรระบบใดระบบหนึ่งเต็มรูปแบบ หรืออยู่ในระยะปรับเปลี่ยน รวมทั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริโภค หรือจำหน่าย หรือใช้งานในพื้นที่ประกอบการเกษตรนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกัน

1.3 เป็นแปลงเกษตรซึ่งเป็นแปลงสาธิต/เป็นศูนย์เรียนรู้/เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานของเกษตรกร ผู้สนใจ และสถาบันการศึกษา

2. ขอบเขตด้านข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลภาษาระดับสัมพันธสาร (discourse) ที่เป็นภาษาพูดของวิทยาการการเกษตร โดยแต่ละข้อความมีคุณลักษณะตามแนวคิดของลองเอเคอร์ (Longacre) 2 ประการ คือ ลำดับกาล (contingent temporal succession) คือการที่เหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นในเวลาต่อเนื่องกับอีกเหตุการณ์หนึ่ง และแนวโน้มผู้กระทำ (agent orientation) คือ แนวโน้มในการอ้างอิงถึงผู้กระทำตลอดทั้งเรื่องที่พูด (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2537 : 25) สำหรับการคัดเลือกวิทยาการการเกษตรและข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

2.1 การคัดเลือกวิทยาการการเกษตร ผู้วิจัยกำหนดเก็บข้อมูลจากวิทยาการการเกษตรที่เป็นเกษตรกร โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบเจาะจง และได้กำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1.1 เกณฑ์ด้านคุณลักษณะการเป็นวิทยาการ ได้แก่

2.1.1.1 เป็นผู้ประกอบการเกษตรอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน

2.1.1.2 มีความรู้ความชำนาญเฉพาะทางด้านการเกษตรตามลักษณะการประกอบการเกษตร และมีประสบการณ์ในการเผยแพร่ความรู้ด้านการเกษตรไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือมีความชำนาญเฉพาะทางในการเผยแพร่ความรู้ด้านการเกษตรโดยเคยได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรจากหน่วยงานส่งเสริมความรู้ด้านเกษตรและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง หรือสถาบันการศึกษา หรือเป็นวิทยาการในแปลงเกษตรของตนเองโดยมีเกษตรกรหรือผู้สนใจเข้าศึกษาดูงาน หรือ

2.1.1.3 ได้รับการคัดเลือกเป็นเกษตรกรเป็นต้นแบบ หรือเป็นวิทยาการประจำศูนย์เรียนรู้จากหน่วยงานที่รับขึ้นทะเบียน หรือหน่วยงานที่จัดทำระบบเกษตรนั้น ๆ หรือสถาบันการศึกษา

2.1.2 เกณฑ์ด้านลักษณะการประกอบการเกษตร วิทยาการการเกษตรจะต้องเป็นผู้ที่ทำแปลงเกษตรในพื้นที่อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ จากผลการจัดกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่ดัดแปลงจากข้อมูลการขึ้นทะเบียน

เกษตรกร (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมส่งเสริมเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2562 : 1) จำแนกได้ 3 กลุ่ม โดยคัดเลือกวิทยากรการเกษตรกลุ่มละ 2 คนที่มีลักษณะการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันเพื่อเป็นตัวแทนกลุ่ม ดังต่อไปนี้

2.1.2.1 วิทยากรการเกษตรกลุ่มทำนา ทำไร่ ปลุกพืชอาหารสัตว์ ปลุกผัก ปลุกไม้ดอกไม้ประดับ หรือเพาะเห็ด อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือรวมกัน หรือเกษตรผสมผสาน ซึ่งวิทยากรการเกษตรกลุ่มนี้ ได้แก่ นายวิริยะ แสนอ่อน ประธานศูนย์เรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่/ประธานเครือข่าย Young Smart Farmer หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านเวียง และนางแสงเรียน ยอดสอน ประธานกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หมู่ที่ 1 ตำบลทุ่งศรี อำเภอร่องกว้าง อำเภอร่องกว้าง จังหวัดแพร่

2.1.2.2 วิทยากรการเกษตรกลุ่มปลูกไม้ผล ปลูกไม้ยืนต้นแบบสวนผสม หรือปลูกสวนป่า หรือปลูกป่าเศรษฐกิจแบบสวนเฉพาะ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือรวมกัน หรือเกษตรผสมผสาน ซึ่งวิทยากรการเกษตรกลุ่มนี้ ได้แก่ นายสิริชาติ พุฒตาล ประธานศูนย์เกษตรผสมผสาน หมู่ที่ 1 ตำบลไผ่โทน และนายอารุณ ผลอม ประธานศูนย์เกษตรผสมผสาน หมู่ที่ 2 ตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องกว้าง จังหวัดแพร่

2.1.2.3 วิทยากรการเกษตรกลุ่มปศุสัตว์ ประมง หรือเลี้ยงแมลง อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือรวมกัน หรือเกษตรผสมผสาน ซึ่งวิทยากรการเกษตรกลุ่มนี้ ได้แก่ นายประสาธ สุวรรณภาค ประธานกลุ่มเกษตรกร เลี้ยงโค-กระบือบ้านแม่ทราย หมู่ที่ 1 ตำบลแม่ทราย และนายธีรวัฒน์ ต๊ะวิกา ประธานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งศรี อำเภอร่องกว้าง จังหวัดแพร่

2.2 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลภาษาพูด 2 ชุด คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และข้อมูลจากการบรรยายหรือการนำชมแปลงเกษตร ได้แก่

2.2.1 ข้อมูลการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากวิทยากรการเกษตรให้สัมภาษณ์ แปลงเกษตร ในกรณีนี้ผู้วิจัยจะได้ข้อมูลสัมภาษณ์ คนละ 1 ตัวบท รวมเป็น 6 ตัวบท

2.2.2 ข้อมูลการบรรยายหรือการนำชมแปลงเกษตรแก่ผู้ศึกษาดูงาน โดยผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์ เข้าชมแปลงเกษตรของวิทยากรการเกษตรและนำชมแปลงเกษตรของตน หรือเข้าศึกษาดูงานพร้อมคณะดูงานอื่น ขณะที่วิทยากรบรรยาย ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการบรรยาย คนละ 1 ตัวบท รวมเป็น 6 ตัวบท

3. ขอบเขตด้านแนวคิด ในบทความนี้มุ่งนำเสนอผลการศึกษากลวิธีทางภาษาของวิทยากรการเกษตร โดยการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์สัมพันธสาร ของ วรวรรณ ศรียาภัย (2556 : 208-226) ร่วมกับการ เชื่อมโยงความของ จันทิมา อังคพนิชกิจ (2561 : 127-169)

4. ขอบเขตด้านเวลา ผู้วิจัยกำหนดลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2564

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัยเรื่องสัมพันธสารของวิทยากรการเกษตรในอำเภอร่องกว้าง จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยใช้ กระบวนการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แล้วนำเสนอข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ที่บรรยายผลการศึกษาประกอบข้อมูลตาราง ข้อมูลแผนภาพที่แสดงรายละเอียดต่าง ๆ รวมทั้งการวิเคราะห์ ข้อมูลจากตัวบทถอดความลายลักษณ์อักษรของวิทยากรการเกษตร ประกอบการเสนอผลการวิจัย ซึ่งกระบวนการ ในการวิจัย มีดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะใช้ในการวิจัย กรณีเป็นข้อมูลจากการบันทึกเสียงของวิทยากรการเกษตร ณ พื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยนำมาถอดคำพูดเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้ กรณีที่วิทยากรการเกษตรพูดด้วยภาษาไทยมาตรฐาน ได้ถอดความด้วยอักษรภาษาไทยมาตรฐาน สำหรับกรณีที่วิทยากรการเกษตรพูดด้วยภาษาไทยถิ่นเหนือได้ถอดคำพูดด้วยอักษรภาษาไทยมาตรฐานโดยยึดหลักการถอดความและอักษรวิธีถ่ายทอดเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือของ ยุทธพร นาคสุข (2561 : 2-11 – 2-17) ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่นี้ ผู้วิจัยจะจำแนกข้อมูลเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลภาษาถ้อยคำ (verbal) เป็นข้อมูลจากการเข้าร่วมสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟัง และข้อมูลภาษาที่ไร้ถ้อยคำ (non-verbal) เป็นข้อมูลจากการสังเกตการณ์กิริยาท่าทางวิทยากรการเกษตรในฐานะที่เป็นผู้บรรยายข้อมูลและนำเอี่ยมชมแปลงเกษตร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้มี 4 ชนิด คือแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกถอดคำพูดวิทยากรการเกษตร ตารางวิเคราะห์ข้อมูลภาษาด้านโครงสร้างข้อความของวิทยากรการเกษตร ตามแนวความคิดการจำแนกรูปแบบข้อความตามประเภทของลองเอเคอร์ (Longacre) ตารางวิเคราะห์ชุดความคิด และตารางวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา อาศัยแนวคิดของ แวน ไคก์ (อ้างถึงใน ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556 : 62-64; จันทิมา อังคพณชกิจ, 2561 : 180-221)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล เริ่มจากการจัดระบบข้อมูลภาษาของวิทยากรการเกษตรลงในแบบบันทึกถอดถ้อยคำพูดวิทยากรการเกษตร หลังจากจัดระบบข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามแนวคิดที่กำหนดไว้ แล้วอธิบายผลด้วยกระบวนการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) และสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

กลวิธีทางภาษาเป็นหนึ่งในกลวิธีการผลิตตัวบทสัมพันธสาร ซึ่งประกอบด้วยตัวบทที่มีรูปของถ้อยคำหรือวจนภาษาและตัวบทที่ไม่ใช่ถ้อยคำหรือวจนภาษาของวิทยากรการเกษตรเพื่อสร้างหรือสื่อสารความคิด ความรู้ และความเชื่อเกี่ยวกับการเกษตรในสัมพันธสาร จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่ามีกลวิธีทางภาษาที่ใช้นำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับการเกษตร ดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณาตัวบทสัมพันธสารของวิทยากรการเกษตร อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ ที่ใช้สื่อสารไปยังผู้ฟังพบว่าตัวบทมีการสื่อสารแทนความคิด ความรู้ อุดมการณ์ด้านการเกษตร ซึ่งสัมพันธสารดังกล่าวได้ถ่ายทอดผ่านกลวิธีทางภาษาที่สำคัญคือ การใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดแพร่ และภาษาไทยมาตรฐาน ทั้งนี้ วิทยากรการเกษตรส่วนมากสามารถใช้ทั้งสองภาษาอย่างคล่องแคล่ว โดยสามารถปรับเปลี่ยนภาษาได้ตามผู้ฟังและบริบทการสนทนา ระหว่างการสัมภาษณ์และการศึกษาดูงาน ทั้งนี้ สำหรับวิทยากรการเกษตรที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นภาษาหลักเมื่อต้องพูดภาษามาตรฐานอาจติดสำเนียงและใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือปะปนอยู่ ซึ่งผลการสื่อสารสัมพันธสารของวิทยากรการเกษตรไปยังผู้ฟังมีกลวิธีทางภาษา ดังนี้

1. การเริ่มต้นและการลงท้าย (starting and ending) การสื่อสารด้วยการพูดมักจะใช้การเริ่มต้นและลงท้ายด้วยวจนภาษาและอวจนภาษาร่วมกัน ผลการศึกษา พบว่าวิทยากรการเกษตรมีคำขึ้นต้นหรือการกล่าวทักทายซึ่งเป็นวจนภาษาและอวจนภาษาร่วมด้วย เช่น วิทยากรการเกษตรและผู้ฟังยืนอยู่ ณ ธนาคารใต้เดือนแล้ว วิทยากรการเกษตรจึงเริ่มต้น

ตัวอย่างที่ 1

“(ยกมือไหว้) เจ้า สวัสดิ์เจ้าอันนี้ก็เป็นประธานแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลหมู 1 หมู 2 ตำบลทุ่งศรี หนาเจ้า...” (แสงเรียน ยอดสอน, 2564 : บรรยาย)

ส่วนการลงท้ายซึ่งเป็นการปิดการสื่อสารในครั้งนั้น ๆ ผลการศึกษาพบว่า วิทยาการการเกษตรแต่ละท่านจะมีการลงท้ายข้อความแตกต่างกันตามลีลาภาษาและบุคลิกของตน

ตัวอย่างที่ 2

วิทยาการการเกษตรบางท่านจะลงท้ายด้วยยืหนึ่งครู่หนึ่งพร้อมสบตาผู้ฟัง แล้วจบด้วยประโยคว่า “โอ้พื้นที่นี้ก็จะมีย่อนี่ละ” (ประสาธ ภาศสกุล, 2564 : บรรยาย) แล้วผู้ฟังก็จะกล่าวขอบคุณและไหว้ จากนั้นวิทยาการการเกษตรจะรับไหว้และจบด้วยคำว่า ครับผม หรือ สวัสดิ์ครับ ในขณะที่บางท่านลงด้วยสัมผัสสารข้อควรปฏิบัติซึ่งฝากถึงเกษตรกรและผู้สนใจ เช่น “...คำว่าระบบนี้มันใหญ่เนาะ เพราะมันเชื่อมโยงทุกประเด็นงาน คงก็ต้องฝากไว้เต้าอ้อคับ ขอขอบคุณคับ” (ธีรวัฒน์ ต๊ะวิกา, 2564 : บรรยาย) จากนั้นผู้ฟังจะกล่าวขอบคุณและไหว้ วิทยาการการเกษตรรับไหว้และจบด้วยคำว่า “คับผม” แต่ภาพรวมท้ายสุดของการลงท้ายแล้ว วิทยาการการเกษตรทุกท่านจะลงท้ายด้วยอวัจนภาษา ไหว้ และลงท้ายว่า ครับ ครับผม หรือ สวัสดิ์

2. การแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่อง (topic and topic shift) ในการสื่อสารสัมพันธสารแต่ละหัวเรื่องอาจประกอบด้วยหัวเรื่องย่อย (sub-topic) และในหัวเรื่องย่อยอาจมีหัวเรื่องแยกย่อย (sub sub-topic) ซึ่งเมื่อเริ่มต้นด้วยการแสดงหัวเรื่องและสื่อข้อความไปตามบริบทแล้ว ก็จะเปลี่ยนหัวเรื่องเพื่อดำเนินการสื่อสารต่อไป (วรวรรณ ศรียาภย์, 2556 : 210) ผลการศึกษาพบว่า วิทยาการการเกษตรแสดงหัวเรื่องด้วยภาษาที่บ่งบอกหัวเรื่องแตกต่างกันตามบริบทและลีลาภาษาส่วนบุคคล เช่น ใช้คำวิเศษณ์ใช้บอกลำดับ+อนุพจน์ที่แสดงสาเหตุหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่องที่พูด

ตัวอย่างที่ 3

“ก่อนอื่นก็ในส่วนกิจกรรมในส่วนการศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพทางการเกษตรเราก็จะมีการคัดเลือกการเกษตรผสมผสานในจุดแรกที่จะมาแนะนำก็คือนาข้าว ในส่วนของข้าวที่เป็นกิจกรรมหลักที่นี่ ข้าวก็จะแยกเป็น 2 แบบก็คือ...” (วิริยะ แสนอุ่น, 2564 : บรรยาย)

ส่วนการเปลี่ยนหัวเรื่อง วิทยาการการเกษตรจะเปลี่ยนเรื่องหนึ่งไปยังอีกเรื่องหนึ่งนั้น มีความแตกต่างกันตามบริบทและลีลาภาษาที่ใช้ร่วมกันระหว่างวัจนภาษาและอวัจนภาษา ทั้งนี้ ในการศึกษาดูงานวิทยาการการเกษตรมีการแสดงหัวเรื่องคล้ายกันเป็นส่วนใหญ่ คือ ใช้คำสันธาน+คำบอกเวลา+กริยา+คำนาม/สถานที่/กิจกรรมเกษตร

ตัวอย่างที่ 4

วิทยาการการเกษตรพาชมแปลงมะม่วงแล้วพาเดินต่อเนื่องไปยังกิจกรรมเกษตรถัดไปและใช้นิ้วชี้ไปยังกิจกรรมเกษตรนั้น พร้อมกับกล่าวเปลี่ยนหัวเรื่องว่า “ก็เดี๋ยวพาไปดูอีกจุดหนึ่งแล้วกันเนาะ เป็นบ่อที่เอาไว้สำหรับเลี้ยงกุ้งกับปลาชื่อนะคับ เดินไปตามแปลงนาข้าวก่อนนะคับเดี๋ยวผมไปเอาอาหาร” (แล้วเดินแยกไปหยิบอาหารกุ้งบริเวณใกล้กันนั้นเพื่อเตรียมสาธิตการให้อาหารกุ้ง) (วิริยะ แสนอุ่น, 2564 : บรรยาย)

3. การแสดงเนื้อหาเก่าและเนื้อหาใหม่ (given information and new information) เป็นองค์ประกอบของเนื้อหาที่ใช้ในการสื่อสารด้วยการพูดหรือการเขียน ซึ่งโครงสร้างทางภาษาของตัวบทสัมพันธสารของวิทยาการการเกษตรที่แสดงถึงเนื้อหาเก่าและเนื้อหาใหม่ (วรวรรณ ศรียาภย์, 2556 : 213-214) มีดังนี้

เนื้อหาเก่า คือเนื้อหาที่ผู้ฟังรู้ดีอยู่แล้ว ในการสื่อสารวิทยาการการเกษตรจะวางเนื้อหาเก่าไว้ต้นประโยคอาจอยู่ในลักษณะโครงสร้างนามวลีซึ่งทำหน้าที่เป็นประธาน ทั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่า การแสดงเนื้อหาเก่าในการพูดของวิทยาการการเกษตรจะใช้บุรุษสรรพนาม เช่น มัน และคำบ่งชี้ เช่น นี่ นั่น และการใช้รูปแทนหน่วยนามเพื่อเสนอเนื้อหาเก่า ลักษณะโครงสร้างดังกล่าว ได้แก่ (นามวลี)+ลักษณะนาม+คำบ่งชี้

ตัวอย่างที่ 5

“**มุลควาย**เนี่ย มันจะเข้าบดกันปึกทำเป็นปุยได้เลย **นี่เร็ว** อันนั้นต้องหมักไว้อย่างน้อยจะต้องเป็นสิบเดือนนะเดือนสองเดือน นี่เขาเสียวว่าปุยหมักชีวภาพ **อันนี้**ปได้กับอะครับ **อันนี้**ปได้กับอะ **อันนี้**กะบดเลย **อันนั้น**แต่มะเดียนี่เขาบดกับอะคับ คือกะเอาน้ำเข้าใส่ กะเอาน้ำเข้าใส่ **มัน**ปได้กับอะ เพราะว่าตางปุ่นตางลุ่ม**นี่มัน**เป็นปูนละ...” (ประสาธ สุวรรณภาศ, 2564 : บรรยาย)

เนื้อหาใหม่ คือเนื้อหาที่ผู้ฟังยังไม่รู้และวิทยากรการเกษตรต้องการนำเสนอให้รู้ ผลการวิเคราะห์ พบว่า วิทยากรการเกษตรจะสื่อเนื้อหาใหม่โดยใช้วัจนภาษาร่วมกับอวัจนภาษา กรณีการศึกษาดูงาน พบว่าวิทยากรการเกษตรมักไม่มีเนื้อหาเก่าที่เป็นวัจนภาษาไว้ต้นประโยคก่อนเริ่มเนื้อหาใหม่

ตัวอย่างที่ 6

วิทยากรการเกษตรและผู้ฟังยืนอยู่ ณ พื้นที่กิจกรรมเกษตรหัวเรื่องใหม่แล้ว วิทยากรการเกษตรมักเริ่มเนื้อหาใหม่ด้วยการแสดงอวัจนภาษาใช้มือชี้ไปยังพื้นที่กิจกรรมเกษตร หรือหยิบจับอุปกรณ์บางอย่างที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเกษตรนั้น แล้วจึงใช้วัจนภาษาแสดงเนื้อหาใหม่ เช่น “อันนี้เป็นระบบของปลากังนึ่งกึ่งฟิชคั...” (วิริยะ แสนอุ่น, 2564 : บรรยาย) จะเห็นว่าโครงสร้างของข้อความนี้ประกอบด้วย คำนาม+คำบ่งชี้+เนื้อหาใหม่ที่วิทยากรการเกษตรกำลังจะนำเสนอผู้ฟัง โครงสร้างนี้จะไม่มีข้อความเนื้อหาเก่าแต่ใช้การเปลี่ยนสถานที่และอวัจนภาษานำก่อนเริ่มเนื้อหาใหม่

4. การเชื่อมโยงความ (cohesion) เป็นคุณสมบัติสำคัญของสัมพันธสาร คือเป็นความเกี่ยวพันระหว่างประโยคหนึ่งกับอีกประโยคหนึ่งที่ทำให้ข้อความสัมพันธสารมีเนื้อความที่ยาวขึ้นและเรียงกันต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้รับสารเข้าใจสิ่งที่วิทยากรการเกษตรต้องการได้ ผลการศึกษาพบการเชื่อมโยงความ 4 ประเภท ได้แก่

4.1 การอ้างถึง (reference) เป็นกลวิธีการเชื่อมประสานข้อความให้มีความสัมพันธ์ทางความหมาย โดยการใช้รูปภาษาหนึ่งแทนรูปภาษาหนึ่งเพื่อไม่ต้องกล่าวรูปภาษาเดิมซ้ำ แต่ความหมายยังเป็นความหมายของรูปภาษาหลักที่ต้องการกล่าวถึงนั้น ผลการศึกษา พบว่าวิทยากรการเกษตรใช้การเชื่อมโยงความด้วยการอ้างถึง ดังนี้

4.1.1 การซ้ำนามวลีเดิม เป็นการใช้รูปภาษาครั้งที่ 2 ขึ้นไป โดยมีรูปภาษาเดียวกันกับครั้งที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า วิทยากรการเกษตรทุกคนใช้การซ้ำนามวลีเดิมทำให้ผู้ฟังรับรู้ความหมายของสารชัดเจนและไม่สามารถตีความเป็นอื่นได้

ตัวอย่างที่ 7

“อ่า..คับ คือเฮา คำว่า คำว่า คำว่า**บื้อเผา บื้อเผาเนี่ย** ที่จริงเฮาอยู่มาเมินละ คนที่ตางบ้านตางเมือง เขาบได้ยอหมฮับอะหยักกับเฮา เขา**บได้**ผลประโยชน์จากเฮาสักอย่าง เขา**บได้**อยู่บ้านเฮาเนาะ **บได้มีผลกระทบ** อะหยักสักอย่าง แต่เฮาอยู่บ้านเวลาเผาปั๊บควันมันเข้าบ้านคับ เฮาก็เป็นผู้**ฮับผลกระทบ** จากคนที่เคยเป็นหอบหืดเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ตึงผัวตึงเมียจะตายเนี่ย วันนี้เขาบต้องพกยาพ่นเลยเห็นก” (ธีรวัฒน์ ต๊ะวิกา, 2564 : บรรยาย)

4.1.2 การใช้คำบุรุษสรรพนาม พบการใช้ชื่อคน สัตว์ สิ่งของ ทั้งคำบุรุษสรรพนามที่ 1, 2 และ 3 เป็นการใช้เรียกแทนนามที่กล่าวถึงไปแล้ว ทำให้การบรรยายดำเนินไปอย่างต่อเนื่องโดยไม่ใช้คำซ้ำ ผลการวิเคราะห์ การใช้คำบุรุษสรรพนามของวิทยากรการเกษตร พบว่า คำบุรุษสรรพนามที่ 1 ได้แก่ คำว่า ผม, บ้อ, แม่, เฮา, เรา, เญ้ย คำบุรุษสรรพนามที่ 2 ได้แก่ คำว่า ตัว, น้อง, อีน้อง, คุณ และคำบุรุษสรรพนามที่ 3 ได้แก่ ปู่ (บางครั้งจะตามด้วยคำนาม), มัน, เขา, เป็น

ตัวอย่างที่ 8

การใช้คำบุรุษสรรพนามที่ 1: “...เพราะมี..เขายังบ่เป็นหยัง..เพราะว่า**เขา**เกยทำงานโรงงานมา ก็เงินเก่า**เขา**จะหมด...” (อรุณ ฉลอม, 2564 : บรรยาย) ในบริบทนี้วิทยาการการเกษตรใช้เป็นคำบุรุษสรรพนามที่ 1 แทนตัวเอง ส่วนประโยคว่า “ถ้าปุ๋ยนี้ถ้าว่าใส่พืชผักอย่างผักปลุกผักเนี้ยไฮ่หนึ่งต่อตัน ถ้า**เขา**อยากหวานผักเนี้ย **เขา**ใส่เนี้ย**เขา**ไถปุ๋บ...” (ประสาธ สุวรรณภาศ, 2564 : บรรยาย) วิทยาการการเกษตรใช้เป็นคำบุรุษสรรพนามที่ 1 แทนคนอื่น ๆ รวมทั้งตัวเองด้วย

การใช้คำบุรุษสรรพนามที่ 2: “...ทุกอย่างได้จากการที่**คุณ**เปิดใจและคนอื่นก็เห็นใจเนาะ **คุณ**เปิดใจแต่คนอื่นเห็นใจมาบอกกัน” (วิริยะ แสนอุ่น, 2564 : บรรยาย)

การใช้คำบุรุษสรรพนามที่ 3: “แต่ผมมอยู่แบ่งปัน (ซึ่งไปยังแปลงเกษตรถัดไป) ซ้อบติดกันตั้แลกอันนี้เป็นส่วนของพ่อเป็นของพี่บ่าว แบ่งกัน อันนี้ส่วนของ**เป็น**ญะนา” (อรุณ ฉลอม, 2564 : บรรยาย)

4.1.3 การใช้สรรพนามชี้เฉพาะ วิทยาการการเกษตรใช้คำสรรพนามชี้เฉพาะเพื่อแสดงการเจาะจงถึงสิ่งที่กำลังกล่าวถึง หรือสิ่งที่กำลังชี้ชวนให้ผู้ฟังดูหรือสังเกตขณะบรรยาย ได้แก่ คำว่า ไอ่, ไอ้อ, อัน, อัน, นี่

4.1.4 การใช้คำบอกกำหนดชี้เฉพาะ วิทยาการการเกษตรใช้คำบอกกำหนดชี้เฉพาะโดยใช้ตามหลังติดกับคำนามหรือลักษณนาม เพื่อบรรยายเจาะจงถึงสิ่งที่กล่าวมาแล้วและกำลังจะกล่าวอธิบายต่อไปทำให้การสื่อสารสัมพันธ์สารชัดเจนขึ้น ซึ่งวิทยาการการเกษตรมักใช้คำว่า นี่, นี่, อัน, อัน, นั้น

ตัวอย่างที่ 9

“นี่กะเคื่องบดตีผมอันอันแลกตั้วโคงการหนาได้จาก ธกส. มา **นั้น**กะได้จาก ธกส. มา 2 เคื่องละกะเคื่องอัน**นั้น**แหลมตุ้ เคื่องโม้ผสมปั่นแหลมเคื่อง” (ประสาธ สุวรรณภาศ, 2564 : บรรยาย)

จากตัวอย่างข้างต้น วิทยาการการเกษตรใช้คำว่า นี่ และ นั้น เป็นการใช้คำสรรพนามชี้เฉพาะส่วนคำว่า นั้น ตามหลังติดกับคำลักษณนาม เป็นการใช้คำบอกกำหนดชี้เฉพาะ

4.1.5 การใช้คำที่เกี่ยวกับจำนวน ได้แก่ คำบอกจำนวน เช่น หนึ่ง สอง สาม ทั้งหมด และคำในกลุ่มที่บอกลำดับ เช่น ที่หนึ่ง ที่สอง แรก สุดท้าย วิทยาการการเกษตรมักใช้คำเหล่านี้เมื่ออ้างถึงสิ่งที่กล่าวมาแล้วและกำลังจะกล่าวถึง ซึ่งคำเหล่านี้จะช่วยทำให้สัมพันธ์สารชัดเจนและมีลำดับ จากการวิเคราะห์ข้อมูลสัมพันธ์สารพบว่า วิทยาการการเกษตรใช้คำเกี่ยวกับจำนวน เช่น จำนวนนับ, นี่, หมู่ เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 10

“เขาไปอู้กับคนเฒ่ากะอู้คนเฒ่าว่าคนเฒ่าเนี้ยเขาอยู่ตั้งวันกับหยัง 1. อายุ เขาจะญะจะได้อ้ออายุยืนถึง 100 ปี อายุ 100 ปีได้จะไฉละ เขาจะต้องอ่านตั้เขาฝึกไว้ 1. ญะจะได้อ้ออายุยืน บมีโลบมมีภัยเขาอันดับ 1 ถึง 29 เขาจะต้องจำว่าหนึ่งมีหยัง 1. คนอายุจะยืน 1 คือหัวเลาะดัง ๆ 2. จะซี้ลคั่นใหญ่ ๆ 3. หมั้นไปตรวจสุขภาพร่างกาย 4. ต้องกินถั่วนัก ๆ 5. ภาคบายต้องงีบ 6. จะต้องเป็นคนทีลั่นเลิง...” (ประสาธ สุวรรณภาศ, 2563 : สัมภาษณ์)

4.1.6 การใช้คำแทนที่ คือคำที่ใช้แทนคำหรือข้อความอื่นที่มาข้างหน้า คำแทนที่มักเป็นคำนามหรือคำกริยา ซึ่งมีความหมายเปรียบเทียบ เกี่ยวเนื่อง หรือขยายความคำหรือข้อความที่แทนที่ เช่น เรื่อง สิ่ง การใช้คำแทนที่เหล่านี้ในการสื่อสารมีส่วนช่วยให้ภาษาของวิทยาการการเกษตรมีความหลากหลายและได้ใจความตามประเด็นที่วิทยาการการเกษตรบรรยาย

ตัวอย่างที่ 11

ผู้ฟัง: ตั้งแต่ปรับวิธีชุมชน มาเริ่มเป็นสีเขียวเนี่ย เนาะผู้ใหญ่เนาะ ภาวะสุขภาพชาวบ้านเป็นอย่างไรรพอง หลังจากที่เราเคยคุยกันว่า ชาวบ้านมีสภาวะเป็นหม้าย สามิตายอะหยังแบบเนี่ย ตอนหลังมานี้ 10 กว่าปีแล้วเนาะ มีความเปลี่ยนแปลง มีตัวชีวิตอะไรที่เห็นได้ชัดบ้าง

วิทยากรการเกษตร: **เรื่องนี้**คือสารพิษตกค้าง เพราะว่าบ่อยมีกลุ่มเสี่ยงนักละ ละก็ ในแง่ของเลื่องหอบหืด เลื่องระบบทางเดินหายใจก็แทบจะหายละคับ เพราะคนที่เคยเป็นหนักตอนนั้นก็ดีละ สุขภาพก็ดี (ธีรวัฒน์ ต๊ะวิกา, 2564 : บรรยาย)

4.1.7 การใช้คำเปรียบเทียบบอกความหมายมากน้อย ได้แก่ การใช้คำว่า กว่า, ที่สุด บางครั้งปรากฏเดี่ยว ๆ บางครั้งตามหลังคิกับนามวลี หรือกริยาวลี ซึ่งเป็นการใช้คำเปรียบเทียบบอกความหมายมากน้อยอ้างถึงในการสื่อสารนั้น ให้มีความหมายชัดเจน

ตัวอย่างที่ 12

“ความสู้แต่ละคนนี่มาถึงปั้มมันป็คิดเลย... อันไหนว่าชอบลองตั้ญะหยังสำเล้งนี้กะคือ การทดลอง ลองผิดลองถูกมา อะหยังมาอะหยัง ลองบได้นึงเคย มากะต้องทำ ทำดีบตีแหมเรื่อง อิม ผมโดยมากผมหยะ หยะเอาดี สำคัญในชีวิตเลย ดีทำได้ทำได้กะได้ลองคิดว่ต้องมีฐานข้อมูล **สำคัญที่สุดคือฐานข้อมูล** ฐานข้อมูลว่าตัวเฮาจะเอาจริงก่อ ถ้าเฮาญะกับตัวนี้เฮาจะได้อ้อ อ่าเฮาก้อจะต้องค้าย ค้ายว่าจะบางคั้งเขากะว่าฟังตนเอง” (ประสาธ ภาสสกุล, 2564 : บรรยาย)

4.2 การละ (ellipsis) เป็นการตัดหรือละคำ วลี ประโยค หรือข้อความที่วิทยากรการเกษตรกับผู้รับสารรู้กันดีอยู่แล้ว หน่วยภาษาที่ตัดออกนี้ แล้วตัดออกไปแล้วก็ยังมีหมายและหน้าที่ทางไวยากรณ์ เพียงแต่เราจะไม่ได้ยินเสียงเท่านั้น การตีความหน่วยภาษาที่ละนี้จะต้องเชื่อมโยงกับหน่วยภาษาที่ปรากฏมาแล้ว

ตัวอย่างที่ 13

“...~~๐~~ 4 บาท โลหนึ่ง 4 บาทกว่า 4 บาท 80 สตางค์ 5 บาท จะเนี่ย~~๐~~แล้วแต่ความขึ้น ระยะความขึ้นของ มัน มันก็ขึ้นจะอัน ถ้าบถึง 4 เดือนปั้บเนี่ย ~~๐~~หันราคาเฮาเลย...” (แสงเรียน ยอดสอน, 2564 : สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างข้างต้น การใช้เครื่องหมาย ~~๐~~ ครั้งแรกแทนนามวลีที่วิทยากรการเกษตรละ คือข้าวโพด ~~๐~~ ครั้งที่สองนามวลีที่ละ คือราคาข้าวโพด ~~๐~~ ครั้งที่สามนามวลีที่ละ คือลานรับซื้อข้าวโพด ซึ่งนามวลีดังกล่าววิทยากรการเกษตรได้กล่าวถึงก่อนประโยคตัวอย่างนี้แล้ว

4.3 การใช้คำเชื่อมสัมพันธสาร (conjunction) เป็นกลวิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงความในการสื่อสาร โดยใช้คำเชื่อมระหว่างประโยคเพื่อให้ข้อความมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์ จากการศึกษาการใช้คำเชื่อมสัมพันธสารของวิทยากรการเกษตร ดังนี้

4.3.1 เชื่อมอธิบาย เป็นหน่วยที่ช่วยเชื่อมโยงข้อความที่ขยายความ หรืออธิบายข้อความที่นำมาข้างหน้ามีความชัดเจนและละเอียดขึ้น คำเชื่อมที่วิทยากรการเกษตรใช้มากที่สุด ได้แก่ นั่นคือ อัน อันนี้

ตัวอย่างที่ 14

“เฮาบใช้เจ้านายของพีชมันจะเลือกนาย... พีชเลือกนายพะอะหยัง เพราะการสำเล้งได้เนี่ย มันจะต้องเอาใจใส่ มันจะต้องเลียนรู้ พัฒนา เหมือนกับอ๋องเนี่ย ถ้าบเหมาะสม เฮาบสามารถดูแลมันต่อได้ เฮาก็ล้ม เมล่อนก็เช่นเดียวกัน **นั่นคือ**พีชเรียกนายคับ...” (ธีรวัฒน์ ต๊ะวิกา, 2564 : บรรยาย)

4.3.2 เชื่อมตัวอย่าง เป็นหน่วยเชื่อมซึ่งทำหน้าที่เชื่อมข้อความที่เป็นตัวอย่างหรืออุทาหรณ์ของข้อความที่นำมาข้างหน้า ซึ่งวิทยากรการเกษตรใช้กลวิธีนี้เมื่อต้องการยกตัวอย่าง หรืออุทาหรณ์

ตัวอย่างที่ 15

“อ่านผ่อ อันใดดีกะนำไปใช้ ลองอ่านผ่อหนังสือจะมีบอกไว้รู้ฮ้อฟัง อย่างกับ**สมมุต**อย่างกับว่าอย่าไปฮู้ก่อนหมอ อย่าไปฮ้อก่อนปี อย่าหนีปัญหา บ่ดีดีหมาต่อหน้าเจ้า...” (ประสาธ สุวรรณภาศ, 2564 : บรรยาย)

4.3.3 เชื่อมความเน้นเฉพาะ เป็นหน่วยเชื่อมที่ใช้เชื่อมเพื่เน้นข้อความเฉพาะที่สำคัญซึ่งวิทยากรการเกษตรได้กล่าวมาข้างหน้า คำที่ใช้ เช่น เฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ

ตัวอย่างที่ 16

“ตอนนี้ก็ประสานกับทางศูนย์เพาะพันธุ์สัตว์ลูกน้ำจังหวัดแพร่การปะม่งเลื่องการขยายพันธุ์ของปลาชิว ซึ่งเป็นอาหารของท้องถิ่นของคนภาคเหนืออยู่แล้วเนาะ ให้มันขยายขึ้นไปอีกโดยการทำการเกษตรสมัยปัจจุบันนี้เนะ ทำเกษตรเชิงเดี่ยวก็พึ่งสารเคมีสูงมันทำลายเลื่องละบบสัตว์น้ำที่อยู่ในแหล่งน้ำ **โดยเฉพาะ**ปลาชิวเนี่ย กุ้งจะหายไป ปัจจุบันก็เสี่ยง ๆ เลื่องหอยแล้วก็ปู” (วิริยะ แสนอุ่น, 2564 : สัมภาษณ์)

4.3.4 เชื่อมความสรุป เป็นหน่วยเชื่อมทำหน้าที่เชื่อมข้อความที่เป็นสรุปของข้อความที่กล่าวมาทั้งหมดข้างหน้า

ตัวอย่างที่ 17

“เฮาบ่สามารถคาดกันได้เลยว่า ถึงโควิดจะอยู่เมินจะใด แล้วก็ระบบเศรษฐกิจจะล้มเหลวมากน้อยแค่ไหน มันจะฟื้นตัวได้เมื่อใด **ฉะนั้น**การที่เฮาส่งเสริมฮื้อชาวบ้านสร้างภูมิคุ้มกันเนี่ย ที่ปลูกผักกินเองวันนี้ เฮาส่งเสริมทุกเลื่องหนาคับ” (ธีรวัฒน์ ต๊ะวิกา, 2564 : บรรยาย)

4.3.5 เชื่อมความขัดแย้ง เป็นหน่วยเชื่อมที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อความที่ขัดแย้งกับข้อความที่มาข้างหน้า ซึ่งบางครั้งอาจทำให้ภาษาสละสลวยขึ้น เช่น แต่ แต่ว่า ตรงข้าม

ตัวอย่างที่ 18

“ข้อคิดดีก็คือการทำเกษตรทำว่าเลาต้องเกิดจากใจจริงเลาก่อน จากนั้นเลาก็จะทำกิจกรรมไปหรือว่าดำเนินการไปเลาควรรู้ศึกษาศึกษาก่อนที่จะลงมือทำทุก ๆ อย่าง ทุกอย่างล้วนมีข้อดีและข้อเสีย มีได้ก็มีพลาดแล้วก็ ถ้าถามแล้วปั๊บวันเนี้ยแต่ละท่านที่เลาศึกษาไปเนี้ยจุดยืนของเขามา 10 ปี 20 ปี เขาอาจจะผ่านมานาน **แต่**เลาเป็นมือใหม่พึ่งจบใหม่เลาก็อาศัยความพยายาม ความมุ่งมั่น แต่ขอให้ทำการเกษตรแบบประณีต” (วิริยะ แสนอุ่น, 2564 : สัมภาษณ์)

4.3.6 เชื่อมความคล้ายตาม เป็นหน่วยเชื่อมที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อความที่เป็นไปในทำนองเดียวกันหรือเข้ากันกับข้อความที่อยู่ข้างหน้า

ตัวอย่างที่ 19

“แต่ตอนหลังมานี้ ยาสูบเล็มลดโควตาลง คนปลูกลดลง **เพราะว่า**หมอย่าง คนทำยาสูบอายุมากขึ้น เพราะต้นทุนการทำยาสูบสูง ใช้แรงงานเยอะ ต้นทุนสูงปัจจุบันจากเตาอบ เตาอบแบบใช้ฟืนเป็นหลักเนี้ย มาเป็นเตาพลังงานไฟฟ้าแต่ก็ต้องใช้ฟืนเสริมอยู่เหมือนกัน แต่ในปริมาณที่น้อยลง มันเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยเนาะ **เพราะว่า**ไปไล่ตัดต้นไม้ต้นอะหยั่ง มันมีกฎหมายเข้ม กัดบ่ได้ ไปตัดต้นฉำฉา ต้นลำไย อะหยั่งหมู่เนี้ย ที่บางคนว่าลำไยบ่ได้ผลผลิต เขาก็ขาย เวลาสมัยพ่อแม่ปลูกลำไย แต่สมัยลูกขายเกาลำไยเหี้ยลักษณะนั้น แต่มันจะไปปลอดภัย **เพราะว่า**รัฐเขาก็มีแนวทางของ ๆ มันขึ้นต่อกระทรวงการคลังเนาะ ยาสูบ” (ธีรวัฒน์ ต๊ะวิกา, 2564 : บรรยาย)

4.3.7 เชื่อมลำดับเวลา เป็นหน่วยเชื่อมที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อความที่แสดงลำดับเวลาก่อนหลัง เช่น แล้ว ก่อนหน้านั้น สุดท้าย หรือใช้เชื่อมข้อความแสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เช่น ขณะที่ เมื่อ เวลานั้น ขณะนั้น คำเชื่อมลักษณะนี้ช่วยสื่อความได้อย่างชัดเจนและภาษาสละสลวย

ตัวอย่างที่ 20

“เดชะบุญไปละอายุ 90 ปาย ที่นี้**หลังจากอัน**เฮอะมีความคิดบางอย่างที่เฮามีสะสมหนังสืออ้ออ่านหนังสือเฮาไปไหนมา ที่เฮาไปไหนมาอ้อ เสียศพตุ้เจ้าที่เฮอะมีหนังสือมาอ้อกะมาอ่านฟ่อ” (ประสาธ สุวรรณภาศ, 2564 : สัมภาษณ์)

4.3.8 เชื่อมความเป็นเหตุเป็นผล เป็นหน่วยเชื่อมที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อความที่เป็นเหตุเป็นผล หรือผลของข้อความที่กล่าวมาข้างหน้า คำเชื่อมข้อความที่เป็นเหตุ เช่น ด้วยเหตุที่ว่า เนื่องด้วย ส่วนคำเชื่อมข้อความที่เป็นผล เช่น ดังนั้น เพราะฉะนั้น ด้วยเหตุฉะนั้น

ตัวอย่างที่ 21

“ทุกอย่างคือ เขาฮ้องว่า ทุ่งศรีเนี้ยมันเป็นวิถิชุมชน ที่เฮาเน้นเรื่องของสวัสดิการ **เพราะฉะนั้น**คำว่าสวัสดิการเนี้ย อ่า ซึ่งเฮามองว่า อ้อแล้วก็อ้อมยืมแล้วก็กิน แล้วก็คนอื่นก็มายืมต่อได้ อ้อมันหมุนเวียนอยู่ในหมู่บ้านคับ” (ธีรวัฒน์ ต๊ะวิกา, 2564 : บรรยาย)

4.3.9 เชื่อมความเสริม เป็นหน่วยเสริมซึ่งทำหน้าที่เชื่อมข้อความซึ่งเป็นข้อมูลเสริมของข้อความที่กล่าวมาก่อนหน้า ในกรณีตัวอย่างที่พบคือ วิทยาการการเกษตรพยายามอธิบายถึงปัจจัยที่จะประเมินคำว่า ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งชุมชนจะเข้มแข็งได้จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในชุมชนด้วย

ตัวอย่างที่ 22

“...เนี้ยผมวิเคราะห์บางเตอมันกะน่าคิด อยากจะฮ้อชุมชนเนี้ยมาจ่วยกันทำจ่วยกันคิด **อย่าง**แผนแม่บทเนี้ยผมบ่เคยทำเลย ผมวางแผนแม่บทเป็นตัวหลักนั้นนะแผนแม่บทนี้ **คือว่า**ผมกะมองคนเนี้ย คนดีเจื้อกเจื้อ คนดีเออะเอา คนดีทำอะไร มันมีสี่คนมันมีสี่กลุ่มนี้กะนี้ กลุ่มที่หนึ่งคือยังเออะ ฮู้ เอาไปเตอะ แหมคนหนึ่ง เออะ อัน่าแหมคนหนึ่งเอาไปอันนะ แหมคนหนึ่งบ่เอาแล้ว กูตั้งบ่เอาอ้อเانهะ มันมีสี่คนเนี้ยมันญะมีหัว หัว ๆ กะที่อยู่อันนั้นไอ้คนดีเออะลงฟ่อมันตึง ถ้าดีกะจ่วยกันทำอ้อเانهะ จ่วยกันทำอ้อเนะ เนี้ยอะมันมีสองตัวนี้ละเฮอะต้องฟ่อว่า สี่คนนี่ คนดีดี ดินะมีอยู่คนเดียวอันเانهะ เออะ อิม เออะ ไอ้ดีเหลืออีกสามนี้บ่เอาไปอันเانهะ สำคัญนะไอ้ฟ่องกะว่า ฮู้ บ่เอาเลยอ้อเانهะ ตึงแต่เลย บ่เอาเลย คือว่าถ้าคนเออะ มีหยังทดลอง กันถ้าบ่ดีว่ากันใหม่ อิมว่ากันใหม่ถ้าผมเป็นหัวหน้าเป็นหัวคนดีเขาบ่ได้นั่งอ้อกันดีเขาบ่ได้นั่งปีกษากัน...” (ประสาธ สุวรรณภาศ, 2564 : บรรยาย)

4.3.10 เชื่อมความชี้แจง เป็นหน่วยเชื่อมที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อความที่เป็นข้อเท็จจริงให้กับข้อความที่มาข้างหน้า ข้อความที่ชี้แจงดังกล่าวอาจมีความหมายในเชิงขัดแย้งหรือคล้อยตามข้อความที่กล่าวมา เช่น อันที่จริง, จริง ๆ แล้ว, ที่จริง ในความเป็นจริงคือ ดังตัวอย่างการใช้คำเชื่อมความชี้แจงของวิทยาการการเกษตร

ตัวอย่างที่ 23

“แต่**ที่จริง**อยากจะสร้างแบนด์ตัวเองไว้ อยากจะสร้างแต่ลำพังเลานี้ไม่มีเวลาเลยเพราะว่าทั้งระบบเกษตรอย่างแม่เขามีเวลา เขามีผู้ช่วย อย่างผมนี้ไม่มีผู้ช่วย เกษตรอีก ปศุสัตว์อีก ปะมงอีกอย่างเนี้ย..” (วิริยะ แสนอุ้น, 2564 : สัมภาษณ์)

4.3.11 เชื่อมความที่เป็นเงื่อนไข เป็นหน่วยเชื่อมที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อความที่มีความหมายแสดงเงื่อนไข พบว่าวิทยาการการเกษตรมีการใช้กลวิธีเชื่อมความเงื่อนไขในการสื่อสาร

ตัวอย่างที่ 24

“เทน้ำให้ปืม ปืมตรงหลังผิวดิน จากนั้นก็ถอนลาก ก็จะถอนได้ง่ายครับผม อ่า..แล้วแต่ความพ้อม..ถ้าเลาเจอฟ้าฝนที่ดี เจอฤดูฝนที่ดีเลาก็ไม่ต้องใส่น้ำ ดินขึ้นอยู่แล้วแต่ถ้าไม่มีเลาก็สูบใส่ ก่อนล่องหน้า 1 วันหรือว่าเช้าวันนั้นเลยก็ได้...” (วีริยะ แสนอุ้น, 2564 : บรรยาย)

4.4 การใช้คำศัพท์ (lexical cohesion) เป็นการเชื่อมโยงความที่ใช้คำศัพท์เป็นหลัก อาจเป็นคำเดี่ยวหรือกลุ่มคำ เพื่อสร้างข้อความให้สัมพันธ์กันเป็นต้นบทและมีความสัมพันธ์กันทางความหมายลักษณะต่าง ๆ เช่น เหมือนกัน ขัดแย้งกัน เป็นคำย่อของกัน อธิบายลักษณะอาการของสิ่งนั้น และเป็นคำที่อยู่ในทำเนียบภาษาเดียวกัน (วรวรรณ ศรียาภัย, 2556 : 225-226; จันทิมา อังคณิกิจ, 2561 : 137-221) จากการศึกษาพบว่าวิทยาการการเกษตรที่มีประสบการณ์จะมีการใช้คำศัพท์ที่น่าสนใจ เช่น การใช้คำที่มีความหมายพ้องและขัดแย้งกันในบริบทเดียวกันทำให้การสื่อความหมายมีแง่มุมที่แตกต่างไป

ตัวอย่างที่ 25

“ที่เฮามาเสียใจตอนที่ว่าเสี่ยงเงินบ่ตายปีหนึ่งสี่แสนล้าน สี่แสนล้านเขาเอาไปพี ๆ เลย แต่ทำงานหยั่งได้ห้าสิบ ๆ เต้าอันนั้น... คนโง่กับคนบ่ฉลาดเนี่ยตอนนี บางเตี้ยคิดตั้งหลายแหล่เนี่ยมาผ่ออยู่ตลอด คนหลวกเสียหาย คนงั่ว ๆ ที่บ่เอาไหนเขาใช้จนถูกเขาหลอก เขาอยู่ใช้สอย นี่คือตัวนี้ละ คือ 1. ภาคลัฐพัฒนาได้เลื้อเพาะหยั่งมันง่ายกับเทคโนโลยี...” (ประสาธ สุวรรณภาศ, 2564 : สัมภาษณ์)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษากลวิธีทางภาษาของวิทยาการการเกษตรในอำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ ที่สื่อสารสัมพันธ์สารทางการเกษตรมีกลวิธี ได้แก่ การเริ่มต้นและการลงท้าย การแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่อง การแสดงเนื้อหาเก่าและเนื้อหาใหม่ และการเชื่อมโยงความ จากกลวิธีทางภาษาดังกล่าวได้แสดงถึงองค์ประกอบและการจัดเรียงองค์ประกอบของการเลือกใช้คำศัพท์ ถ้อยคำภาษา การลำดับเนื้อหา และขยายความให้เห็นถึงภูมิหลังของวิทยาการการเกษตร รวมทั้งสะท้อนให้เห็นชุดความคิดที่สื่อผ่านตัวบทสัมพันธ์สารอันเป็นความพยายามที่จะชี้แนะความรู้ ความคิดของผู้ฟัง ภาษาของวิทยาการการเกษตรเป็นภาษาที่ใช้อยู่ในสังคมและเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคมของการประกอบ การเกษตรในพื้นที่อำเภอร้องกวาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยวาทกรรมและอุดมการณ์เกี่ยวกับป่าในสังคมไทย ของ กมลรัตน์ เพ็ชรขาวเขียว และจันทิมา อังคณิกิจ (2563 : 104-141) ว่ากลวิธีทางภาษาเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญที่ผู้ผลิตตัวบทใช้สื่อและสร้างความหมายผ่านอุดมการณ์ ในที่นี้วิทยาการการเกษตรพยายามชี้แนะให้เห็น อุดมการณ์ว่า การประกอบการเกษตรสามารถเป็นอาชีพที่ยั่งยืน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และสามารถมีความสุขใน ชีวิตได้ หากแสวงหาความรู้ ปรับตัว ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง และร่วมสร้างโครงข่ายเกษตรให้เกิดวิถีปฏิบัติทาง สังคมเกษตรที่มั่นคง

กลวิธีทางภาษาดังกล่าวข้างต้นได้สื่อสารชุดความคิดของวิทยาการการเกษตรจำนวน 4 ชุดความคิด คือ 1) ชุดความคิดด้านองค์ความรู้เกษตร ได้แก่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเกษตร วิธีการทำเกษตร ระบบเกษตร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การจัดการพื้นที่และระบบการเกษตร ภูมิปัญญาเกษตร เทคโนโลยีและนวัตกรรม 2) ชุดความคิด ด้านเกษตรกร ได้แก่ ภูมิหลัง การแสวงหาความรู้ การปรับตัว การลงมือปฏิบัติ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ 3) ชุดความคิดด้านทัศนคติต่อการเกษตร ได้แก่ ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความคาดหวังต่อเจ้าหน้าที่และ นโยบายภาครัฐ การสร้างเครือข่ายเกษตร และ 4) ชุดความคิดด้านทัศนคติต่อปัจจัยทางการเกษตร ได้แก่ ทุน งบประมาณสนับสนุน การตลาด การค้า นโยบายภาครัฐ

อย่างไรก็ดี ชุดความคิดดังกล่าวล้วนสะท้อนอุดมการณ์ การปฏิบัติการทางสังคมของเกษตรกร และอำนาจทางการพัฒนาระหว่างชุมชนเครือข่ายการเกษตรและนโยบายภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอ “อุดมการณ์ทางการเกษตร” ซึ่งการจะประกอบการเกษตรให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยอุดมการณ์ที่แรงกล้าของเกษตรกร ทั้งนี้ อุดมการณ์จะต้องประกอบด้วยชุดความคิดที่เป็นชุดความเชื่อบางอย่าง และความเชื่อที่จะเรียกว่าเป็นอุดมการณ์ได้จะต้องก่อปรด้วยความเชื่อที่มีความสำคัญ ได้รับการยอมรับร่วมกันในกลุ่มชน ยึดเหนี่ยว สนับสนุน หรือใช้เป็นข้ออ้างในการทำกิจกรรม ดังนั้น กลวิธีทางภาษาได้สะท้อนให้เห็นว่าวิทยาการการเกษตรมีความเชื่อทั้งในองค์ความรู้ทางการเกษตรที่ตนมี และความเชื่อในทักษะของวิธีการเกษตรที่ตนได้ยึดถือปฏิบัติอยู่ ทำให้เกิดความเชื่อจนได้รับการยอมรับทั้งในชุมชนและหน่วยงานรัฐ นำไปสู่การถ่ายทอดชุดความคิดเหล่านี้ออกไปในวงกว้างในฐานะวิทยาการการเกษตร

การวิจัยนี้มีได้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอสมพันธสารของวิทยาการการเกษตรว่าเชื่อถือได้หรือไม่ เป็นข้อเท็จจริงหรือไม่ แต่ต้องการชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่วิทยาการการเกษตรสื่อสารอยู่นั้น ประกอบไปด้วยเจตนาหลักก็คือ การสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตนเองและระบบการเกษตรที่ตนกำลังประกอบการอยู่ ว่าด้วยเรื่องเล่าที่มีการกล่าวถึงประวัติความเป็นมา กระบวนการต่าง ๆ ปัญหา อุปสรรคและการฝ่าฟันต่าง ๆ อันนำมาซึ่งความสำเร็จของการปฏิบัติการทางการเกษตร และทำให้กลายเป็นสมพันธสารที่ยืนยันความสำเร็จ รวมทั้ง “เพิ่มคุณค่า” ให้แก่วิทยาการการเกษตรและวิถีปฏิบัติการทางสังคมเกษตร

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษากลวิธีทางภาษาในการนำเสนอชุดความคิดที่เกี่ยวกับการเกษตรคำอื่น ๆ และบริบททางการสื่อสารด้านการเกษตรในรูปแบบอื่น

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ เพ็ชรขาวเขียว และจันทิมา อังคพณิชกิจ. (2563, กรกฎาคม-ธันวาคม). วาทกรรมและอุดมการณ์เกี่ยวกับป่าในสังคมไทย. *วารสารศิลปศาสตร์*, 20(2), 104-141.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2562). *คู่มือการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี 2562*. (e-Book). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2563. จาก <http://farmer.doae.go.th/farmer62.pdf>.
- จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ (Discourse Analysis)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษา วาทกรรมในภาษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนวัตร มัททวิวงศ์. (2559). *การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ*. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยุทธพร นาคสุข. (2561). “หน่วยที่ 2 ภาษาไทยถิ่นเหนือ” ใน ภาษาถิ่นและวรรณกรรมท้องถิ่นไทย. นนทบุรี:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (เอกสารประกอบการสอนหน่วยที่ 1-8).

วรวรรณ ศรียาภัย. (2556). ภาษาศาสตร์ภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: สัมปชัญญะ.

สมทรง บุรุษพัฒน์. (2537). วจนะวิเคราะห์ : การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม:

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท.